

Forslag til forespørgselsdebat vedrørende forslag til hvilke forholdsregler og hvilken indsats man kan gøre for at imødegå de stærkt stigende fødevarepriser som følge af krigen således, at det går mindst muligt udover borgerne?

(Siumuts Inatsisartut gruppe)

Svarnotat

(Naalakkersuisoq for Finanser og Ligestilling)

1. behandling

På vegne af Naalakkersuisut vil jeg gerne takke Siumuts Inatsisartut-gruppe for denne forespørgselsdebat.

Krigen i Ukraine er ganske forfærdelig, og den påvirker os alle sammen. Selv om Ukraine er langt væk fra vores trygge Grønland, føles den alligevel tæt på. Forleden kunne vi læse, at en af vores medborgere, der var ansat i Kommuneqarfik Sermersooq, blev dræbt i Ukraine, hvor han kæmpede mod de russiske invasionsstyrker. Æret være hans minde.

Vi både hører og ser en masse om krigen og dens globale konsekvenser gennem de sociale medier, aviser og fra TV. Det er frygtelige ting, og vi oplever uvished og frygt, som gør os bekymrede. En af de bekymringer, der nævnes, er prisstigninger og hvad det fører med sig af usikkerheder.

Denne debat er en rigtig god anledning til at gå i dybden med de prisstigninger, der omtales og hvordan de påvirker vores økonomi og prisniveau.

Inflation

Inflation er et andet ord for, at priserne stiger i samfundet. Hvis priserne derimod falder, kaldes det deflation. Men aktuelt oplever verden inflation. Inflation måles ved at se på prisudviklingen på de varer og tjenester, som en gennemsnitlig husstand forbruger. Det er for eksempel prisen på mad, energi, bolig og tjenesteydelser hos frisøren eller advokaten. Man måler i procent, hvor meget de priser er steget, når man skal angive inflationen.

Det er ikke unormalt, at der er inflation. Det kan skyldes, hvis for eksempel lønningerne til arbejderne vokser hurtigere end resten af økonomien.

I de sidste mange år har vi haft en meget lav inflation her i vort land. Det vil sige, at priserne kun ganske langsomt har ændret sig. I perioden 2014-2021 har inflationen typisk ligget mellem 1 og 2 procent årligt. Også i de fleste andre vestlige lande har inflationen været holdt under kontrol. I den seneste tid er det dog flere ting, som har sat skub i inflationen i landene rundt omkring os. Der er primært tale om to ting.

For det første har mange af verdens lande under Covid-19 pandemien tilført mange penge i form af hjælpepakker til deres økonomier, hvorved landenes gæld er øget. Det har gjort, at folk har fået flere penge imellem hænderne, end de ellers ville have haft. Dette er sket under en igangværende højkonjunktur. Derved er efterspørgslen efter varer blevet højere, end den ellers ville have været. For det andet har krigen i Ukraine mindsket udbuddet af energi og råvarer. Det har medført forsyningsproblemer efter de produkter især i Europa og USA. Resultatet af dette er markante prisstigninger på gas, olie og elektricitet samt fødevarer og råstoffer og en stigende inflation rundt om i verden.

Den seneste årlige opgjorte inflation i EU er 7,5 pct. i april 2022 og i USA er inflationen 8,5 pct. i marts 2022.

Selvom inflationen i Grønland ved den seneste måling ikke var høj, så vil vi blive mere påvirket i den kommende tid. Vi vil opleve, at vores importvarer generelt bliver dyrere. Vi vil ikke opleve helt det samme pres som andre lande da vi til dels er skærmede af den energiaftale, vi har indgået.

Energipriserne i EU er steget med 38 pct., og energipriserne udgør dermed en væsentlig drivkraft bag inflationsstigningerne i EU. Samtidigt har nogle EU lande oplevet, at Rusland har standset deres gasleverancer, hvilket forværrer situationen. Dette påvirker os dog ikke fuldt ud her i landet. Dels har KNI A/S prissikret sine olieleverancer til en fast lav pris, i forhold til den nuværende på verdensmarkedet, til og med 2023. Dels har vi her i landet en høj grad af selvforsyning på energiområdet fra vandkraft. Det betyder, at energipriserne ikke er en drivkraft bag prisstigninger i Grønland på samme måde som i EU. Der hvor stigningen i de internationale energipriser slår igennem her i landet er på international transport. Det vil konkret sige, at priserne på fragt med Royal Arctic Line A/S og på flybilletterne vil blive presset opad idet transportselskaberne køber brændstof på det internationale marked. Denne effekt vil vi opleve på kort sigt, og prisudviklingen må forventes at vare ved i længere tid.

En klar udfordring er, at vi importerer en stor del af vores fødevarer. Inflationen i andre dele af verden medfører, at vores udgifter til disse importvarer stiger, og vi derfor vil se stigende priser på fødevarer. Man kan formulere det sådan, at Grønland ”importerer” en del af omverdens inflation. Det er dog væsentligt at understrege, at der endnu ikke foreligger nogle tal, der dokumenterer en højere inflation her i landet. Grønlands Statistiks seneste beregning af inflationen viser, at inflationen i 2021 var på 0,2, procent. Det er derfor fortsat vurderingen, at det samlede inflationsniveau her i Grønland er lavere end i landene omkring os. Problemstillingerne er derfor også anderledes her end i andre lande.

Håndtering af inflationen

Størrelsen og varigheden af de internationale inflationsstigningerne er forbundet med stor usikkerhed. Det afhænger blandt andet af varigheden af krigen i Ukraine og håndteringen af coronavirus i Kina. Det er derfor endnu usikkert, hvilke værktøjer der eventuelt skal tages i brug i Grønland for at håndtere inflationen.

De store lande har en række værktøjer til rådighed for at påvirke inflationsniveauet. Det primære virkemiddel, som benyttes af centralbankerne, er at hæve renten for at bremse

efterspørgslen og dermed tæmme inflationen. Det er allerede taget i anvendelse., og der er udsigter til flere rentestigninger hen over året. Man kan endnu ikke sige med nogen bestemthed, hvor mange eller hvor store rentestigninger centralbankerne vil gennemføre. Mange af de internationale centralbanker har indtil videre været varsomme med rentestigningerne. Dette ud fra vurderinger af, at inflationsstigningen måske kan være af midlertidig karakter. Hvis centralbankerne hæver renten og inflationsstigningen ikke varer i lang tid, kan centralbankernes handling give økonomisk tilbageslag. da det sænker væksten når renterne hæves. Dette gælder især Den Europæiske Centralbank, som den danske krone indirekte er bundet op på. Hvis inflationsstigningen er midlertidig, mindsker det selvsagt behovet for politisk indblanding.

Et andet virkemiddel er at indføre kompensationsordninger, der på kort sigt kan afbøde nogle af de negative inflationseffekter. I Danmark er der således allerede indført varmechecks til danske husstande opvarmet med naturgasfyr, som følge af de voldsomme prisstigninger på gasområdet. Det er således et tiltag, der har en effekt for den enkelte husstand, men som ikke umiddelbart er relevant her i landet.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at langt de fleste sociale ydelser her i landet årligt satsreguleres, så de vil følge med inflationen. Det vil sige, at udbetalingerne følger lønudviklingen i det offentlige. Dermed er den et værn mod udhuling af købekraften fra inflation for borgere, som er afhængige af sociale ydelser. Der er dog en tidsforskydning imellem udviklingen i satsreguleringen og inflationen. Det betyder, at inflationen sker først og så kommer satsreguleringen først derefter med tilbagevirkende kraft. Dette forhold skal vi selvfølgelig være opmærksomme på og løbende vurdere, om vi skal sikre en hurtigere regulering.

Det er afgørende for Naalakkersuisut at understrege, at det ikke er muligt via Landskassen at skærme alle borgere og virksomheder for enhver konsekvens af øget inflation. Det kan blive nødvendigt at afbøde virkningerne for særligt socialt udsatte grupper. Det vil skulle ske i samarbejde med kommunerne, som har ansvaret for de borgernære ydelser.

Det er dog væsentligt at understrege, at en hjælpende hånd kan have uheldige bivirkninger. Hvis der sendes ekstra penge ud i samfundet via kompensationsordninger er der risiko for, at det vil skubbe yderligere til prisstigningerne. Hertil kommer, at kompensationsordningerne kan forsinke en nødvendig tilpasning til de nye økonomiske forhold, som man på lidt længere sigt alligevel ikke kan komme udenom. Derfor skal kompensationsordninger overvejes nøje. Der kan også være behov for at vurdere om nogle regioner rammes hårdere end andre. Det foreligger der dog på nuværende tidspunkt ikke datagrundlag for at vurdere.

Kompensationsordninger vil under alle omstændigheder skulle finansieres, hvilket principielt vil sige, at andre tiltag skal nedprioriteres.

Naalakkersuisut følger inflationen meget tæt. Idet Naalakkersuisut til fulde anerkender, at mange borgere er oprigtigt bekymrede over stigende priser ikke mindst på fødevarer. Naalakkersuisut vil derfor også løbende vurdere, om det på et tidspunkt vil være relevant at indføre midlertidige kompensationsordninger eller andre lignende foranstaltninger.

Med disse bemærkninger ser Naalakkersuisut frem til en god og konstruktiv debat.